

Tibyân fi 'ilmi'l-me'âni ve'l-bed' ve'l-bejân (nşr. Hâdî Atıyye Matar el-Hilâlî), Beyrut 1407/1987, s. 461-463; Yahyâ b. Hamza el-Alevî, *el-Turâzû'l-mütezzammîn li-esrâri'l-belâğa*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmiyye), II, 330-347; İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Fevâ'idü'l-müşevviķ ilâ 'ulûmi'l-Ķur'ân*, Kahire 1327, s. 140; Teftâzânî, *el-Muṭavvel*, İstanbul 1304, s. 375-378; Süyûtî, *Mu'tereķû'l-aķrân fi i'câzi'l-Ķur'ân* (nşr. Ali M. el-Bicâvî), Kahire 1973, I, 60; Abdünnâfi İffet, *en-Nef'u'l-muavvel*, İstanbul 1290, II, 237, 239; Ahmed Matlûb, *Mu'cemû'l-muşâlahâti'l-belâgiyye ve teṭavvürühâ*, Beyrut 1996, s. 229-233.

İSMAIL DURMUŞ

TEHÂNEVÎ

(التهانوي)

Muhammed A'lâ b. Ali b. Muhammed Hâmîd et-Tehânevî el-Fârûki (ö. 1158/1745'ten sonra)

Keşşâfû iştîlâhâti'l-fünûn ve'l-ʿulûm adlı ansiklopedik eseriyle tanınan Hintli âlim

(bk. KEŞŞÂFÜ İSTİLÂHÂTİ'L-FÜNÛN ve'l-ULÛM).

TEHÂRÛC

(التحارج)

Bedel karşılığında mirastan çekilme anlamında fıkıh terimi.

Sözlükte “karşılıklı olarak çıkmak” anlamındaki **tehârûc** fıkıhta mirasçının bir bedel alıp mirastan çekilmesini ifade eder (Cürcânî, s. 236; İbn Âbidînzâde, VIII, 261). Bedel karşılığı mirastan çekilene **hâric** veya **muhârec**, bedel ödeyerek onun yerini alana **muhâric** denir. İslâm hukukuna göre, mirasçılardan biri veya birkaçı diğer mirasçılardan bir kısmı veya tamamı lehine terekeden hiçbir şey almadan miras hakkından vazgeçebileceği gibi muayyen bir şey almak veya terekenin şâyi bir cüzünü talep etmek suretiyle yahut diğer mirasçılardan kendi mallarından verecekleri bir bedel karşılığında mirasçılıktan çekilebilir. Fıkıh eserlerinde tehârûc “bir bedelle mirastan çekilme” anlamında kullanılmakla birlikte hiçbir şey almadan mirastan çekilmesi de bu terimle ifade eden müellifler vardır. Tehârûc teriminin daha çok müteahhir Hanefî literatüründe kullanıldığı, diğer mezheplerde konunun “sulh anî't-terike” vb. lafızlarla ifade edildiği görülür. Fakihler tehârûcü bey' hükümlerinin câri olduğu bir sulh anlaşması niteliğinde gördüklerinden bu konu fıkıh eserlerinde genellikle sulh bölümünün sonunda bir fasılda ele alınır. Bazı fakihler “mûsâ leh”in anlaş-

mayla terekeden çıkmasını da tehârûc saymıştır. Tehârûc, ortak mülkiyette paydaşlardan birinin bedel karşılığında bu hakından vazgeçmesini de anlatır. Bir rivayette İbn Abbas'ın “yetehârecü” fiilini gerek paydaşlar gerekse mirasçılar hakkında kullandığı görülmektedir (Buhârî, “Ḥavâlât”, I; “Şulh”, 13). Aynı kökten türeyen **muhârece**, tehârûc mânasına geldiği gibi “kölenin kazancından belli bir miktarı (haraç) efendisine vermesi üzerine yapılan anlaşma” anlamında da kullanılır. Hz. Osman döneminde vefat eden Abdurrahman b. Avf'ın eşi Tümeâdir bint Asbağ 80.000 dirhem karşılığında miras hakkından vazgeçmişti (İbn Sa'd, III, 136).

Bir mirasçı, terekeden veya diğer mirasçılardan herhangi bir şey almadan onların tamamı lehine mirastan çekilirse meseleye mirasçı olarak dahil edilir, fakat payı ortak paydadan (mahreç) çıkarılır ve kalan miktar meselenin mahreci kabul edilir. Meselâ zevce, anne, kız kardeş ve erkek kardeşin mirasçı olduğu bir meselede payların dağılımı sırasıyla 9/36, 6/36, 7/36 ve 14/36 iken erkek kardeşin mirasçılıktan çekilmesi durumunda ortak payda (36-14=) 22 ve diğerlerinin payları sırasıyla 9/22, 6/22 ve 7/22 olur. Birden fazla vâris mirasçılıktan çekildiğinde de bu usul geçerlidir. Mirasçı, diğer vârislerin muvafakati üzerine terekeden payını yahut payından ek-sik veya fazla bir şeyi alarak çekilirse işlem yine aynı usulle yapılır. Mirasçılardan biri veya birkaçı lehine de mirastan çekilmek mümkündür. Çekilen mirasçı kendi payının, lehine çekildiği mirasçılar arasında hangi oranlarda paylaştırılacağını belirtmişse o oranlarda paylaşılır, belirtmemişse lehlerine çekildiği mirasçılara payları oranında taksim edilir. Mirasçılardan biri kendi mülkünden bir şey ödeyip diğer mirasçılardan birinin veya birkaçının çekilmesini sağladığı takdirde işlem yukarıda olduğu gibi bütün mirasçılardan dahil edildiği bir mesele olarak kurulur, çekilenin ya da çekilenlerin payları çekilmeyi sağlayan mirasçıya verilir. Çekilmeyi sağlayan mirasçılar birden fazla ise ve farklı kıymetlerde mal vererek bir ya da birkaç mirasçının çekilmesini sağlamışlarsa bu durumda da mirasçılardan tamamı meseleye dahil olur. Çekilenlerin payları çekilmeyi sağlayanlar arasında ödemeleri oranında paylaşılır. Meselâ çekilmeyi sağlayan üç mirasçıdan biri çekilene ödenen miktarın altıda birini, diğeri altıda ikisini, bir diğeri altıda üçünü ödemişse çekilenin ya da çekilenlerin paylarını kendi aralarında bu oranlara göre paylaşır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 136; Mutarrızî, *el-Muğrib fi tertibi'l-mu'rib* (nşr. Mahmûd Fâhûrî – Abdülhamîd Muhtâr), Halep 1399/1979, I, 250; Cür-cânî, *Şerhu's-Sirâciyye*, Kahire, ts. (Matbaatü Ferrecullah Zekî el-Kürdî), s. 236-238; Hattâb, *Mevâhibü'l-celil*, Beyrut 1398, V, 84-85; Muhammed b. Ahmed ed-Desûki, *Hâşiye 'ale's-Şerhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), III, 315-317; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), V, 642; İbn Âbidînzâde, *Kurretü 'uyûni'l-aḥyâr*, Kahire 1386/1966, VIII, 261; Hüseyin Fehmi, *Zübdetü'l-ferâiz*, İstanbul 1290, s. 24-26; Mahmud Esad Seydişehrî, *Ferâidü'l-ferâiz*, İstanbul 1301, s. 334-346; Adalı Hâce Muhammed Hilmi, *Keşşû'l-ferâiz*, İstanbul 1308, s. 582-601; Sâlih Efendi, *Ceride-i Ferâiz*, İstanbul 1318, s. 153-157; Filibeli Ahmed Hulûsi, *Fetâvâ-yı Ferâiziyye*, İstanbul 1311, s. 72; İbrahim Ethem, *Kânûn-i Medeniye Göre Mukayeseli Yeni Miras Taksim Rehberi*, İstanbul 1928, s. 139-141; Ali Himmet Berki, *Miras ve İntikal*, Ankara 1948, s. 111-113; a.mlf., *İslâm Hukukunda Ferâiz ve İntikal*, İstanbul 1954, s. 114-115; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedid*, Dimaşk 1967-68, I, 555-556; Bilmen, *Kamus*?, V, 212, 348; Haseneyn Muhammed Mahlûf, *İslamda Miras Hukuku* (trc. Ali Hastaoğlu – Tahsin Feyizli), Ankara, ts. (Gaye Matbaası), s. 214-224; Hamza Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, İzmir 2008, s. 47, 198-205; “Tehârûc”, *Mv.F*, XI, 5-16.

HAMZA AKTAN

TEHCİR

(تهجير)

Bilhassa Ermeniler'in 1915'teki sevk ve iskânı ifade eden terim.

Sözlükte “göç ettirmek” anlamındaki **tehcir**, kökü olan **hicret** kelimesinin de işaret ettiği gibi zorunlu bir göç harekettir. Bu tür göçürmeler, Osmanlılar'ın dışında diğer imparatorluklarda da görülen bir iskân ve cezalandırma yöntemi olup Osmanlılar'da bu kelimenin fazla bir kullanım alanı yoktur. Kitlesele sevk ve nakilleri tanımlamak için daha çok **sürgün** tabirine yer verilmiştir. Bireysel cezalandırmaları ifade etmek üzere **nefy** ve **iclâ** gibi kelimeler kullanılmıştır (bk. SÜRGÜN). Tehcîr, Osmanlı Devleti'nde bir iskân metodu olarak kullanılan sürgün uygulamasıyla esasta büyük ölçüde örtüşür. Tehcîr, özellikle I. Dünya Savaşı esnasında çeşitli unsurlara uygulanan geçici sevk ve iskânı ifade etmek için gündeme gelmiş olmakla birlikte bir tarih terimi olarak özeldir 1915'te Ermeniler için bu anlamdaki uygulamayı tanımlar. Fakat bunların zorunlu sevk ve iskânıyla ilgili çıkarılan kanun metninde tehcîr kelimesi geçmez. Yabancı dillerde tehcîr karşılığında genelde **déportation** kullanılır. Bu kelime öncelikle “yurt dışına